

Dr. sc. Bosiljka JANJATOVIĆ¹

O SURADNJI S AKADEMIKOM PETROM STRČIĆEM

UDK: 929 STRČIĆ, P.
UDC: 94(497.5-15)

Prethodno priopćenje
Preliminary communication

dr. sc. Bosiljka JANJATOVIĆ
znanstvena savjetnica u miru
Hrvatski institut za povijest
HR – 10000 ZAGREB
Draškovićeve 70

Ključne riječi: Strčić, suradnja, povijest, Zapadna Hrvatska

S Petrom Strčićem autorica surađuje od studentskih dana u Zagrebu. Kasnije, kao povjesničari, najprije su se sreli na znanstvenome i stručnome polju, ali tu "prijateljstvo" prestaje. Naime, iako je i autorica sljedbenica "Šidakove škole", Strčić je upravo bespogovorani njezin pripadnik. Autorica i P. Strčić u suradnji su objavili jednu knjigu te niz rasprava i članaka, i to iz povijesti zapadne Hrvatske (Istra, Kvarnersko primorje, Gorski kotar), s političkim i gospodarskim temama o razdoblju između dva svjetska rata (u bilješkama donosi naslove tih radova). Istodobno plodno surađuju i na drugim poljima, primjerice na uredničkom, obrazovnom, itd.

1. Ovo je jedan od posljednjih članaka koji je cijenjena autorica napisala. Naime, dr. sc. Bosiljka JANJATOVIĆ preminula je 26. kolovoza 2006. (op. gl. ur. Vesne MUNIĆ).

1.

S Petrom Strčićem upoznala sam se 1954. god. na Filozofskome fakultetu u Zagrebu, u današnjim prostorijama Rektorata zagrebačkoga Sveučilišta, koje su tada bile – uz one u susjednoj, Dalmatinskoj ulici, te u Ulici sv. Ćirila i Metoda na Gornjemu gradu – prostorije fakultetskoga Odsjeka povijesti. Meni i drugima odmah je upao u oči svojom više nego atraktivnom, za tadašnje naše pojmove, "čudnom" odjećom. Naime, oblačio se odjećom iz Italije, gdje mu je živjela tetka, u vrlo živim bojama, pa se tako, npr., među prvima na predavanjima pojavio u trapericama (sa "zlatnim" zakovicama i crvenim obrubima!) i gimnastičkim papučama. Uskoro je postao poznat i po tome što ga je upravo zbog takve odjeće i slobodnoga ponašanja iz svoje direktorske sobe Arhiva Hrvatske istjerao naš profesor pomoćnih povijesnih znanosti, prof. dr. sc. Josip Matasović. Dakako, upravo se taj naš znameniti "stari Matas", kad je subotom na seminarima na Gornjem gradu uočio da kolega Strčić izvrsno vlada materijom, pobrinuo uz pomoć arhivista Bartola Zmajića da već u drugome semestru, godine 1955. kolega Strčić dobije novčanu zaradu u samome Arhivu te u Arhivu JAZU (prenosio je i u grubo sortirao građu). Dakako, tada prof. Matasović, a ni svi mi ostali nismo mogli ni pomisliti na to da će kolega Strčić sjesti doslovce na njegovu stolicu, u sobi iz koje ga je otjerao prof. Matasović; naime, kolega Strčić postao je, mnogo godina kasnije, direktor toga istoga Arhiva Hrvatske.

Postupno se P. Strčić sve više isticao izvrsnim ocjenama iz ključnih nastavnih kolegija, a istodobno je i znatno pomagao kolegicama i kolegama koji su se s njim pripremali za ispite; a i na druge načine sudjelovano je u njihovu svladavanju gradiva (npr. pri pisanju seminarskih i diplomskih radova).

Pobliže sam se s kolegom Strčićem upoznala i stoga što sam rođena upravo u Sušaku, danas dijelu Rijeke, a pogotovo kada sam 1962. god. iz Muzeja revolucije u Sisku prešla u republički Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu. Bilo je to razdoblje osnivanja i početaka plodnoga rada toga instituta, ali i burnoga razvoja pod vodstvom dr. sc. Franje Tuđmana, prvoga predsjednika Republike Hrvatske, potonjega akademika i člana istoga Akademijina razreda u kojemu se nalazi i P. Strčić. Tada je Strčić već bio asistent u Sjeverojadranskome institutu JAZU u Rijeci, direktor kojega dr. Vjekoslav Bratulić bio je član Savjeta našega instituta. No, rijetko je dolazio na sjednice, već ga je redovito zamjenjivao P. Strčić pa smo se i zbog toga susretali. Kolega je u međuvremenu proučavanje povijesti Istre, Kvarnerskoga primorja i Gorskoga kotara u XIX. stoljeću (s temom je iz povijesti razdoblja biskupa Jurja Dobrile u tome stoljeću i doktorirao) proširio na XX. stoljeće, pa je češće zalazio u institutski bogati Arhiv i Knjižnicu.

U Institutu je P. Strčić, pa i izvan njega, međutim, dobio i "znatni publicitet" kad je na jednome skupu u Institutu, na kojemu su bili i najviši predstavnici SRH i SKH, jedini podržao vrlo oštro i javno odbijanje dr. sc. Bernarda Stullija, tada direktora Arhiva Hrvatske, da se sva građa o radničkome, komunističkome i narodnooslobodilačkome pokretu izluči čak i iz arhivskih institucija te prebaci u Arhiv našega instituta,

koji je do osnutka Instituta bio značajan dio Arhiva CK SKH. U skladu sa svojim veoma slobodnim ponašanjem, Strčić je dodao i tada bogohulno mišljenje - Hrvatska će postati jedini primjer na našoj Zemlji arhivskoga – humora i komedije!

2.

Jednom prigodom, susrevši ga u našem institutskome Arhivu zainteresirala sam se – što to istražuje? Radilo se o radničkome pokretu upravo u mojemu Sušaku. Praktičar, kakav je uvijek bio, kolega Strčić odmah mi je “ponudio skraćeni znanstveni postupak”: nema smisla da on dolazi iz Rijeke; ti, tj. ja, istraži materijal u Zagrebu, a on će u Rijeci, pa ćemo zajedno sastaviti članak i objaviti ga. Kao i obično u drugim stvarima – bio je vrlo uvjerljiv.

Rezultat su naše prve zajedničke radnje, koje su – njih tri – objavljene gotovo odjednom, godine 1970. Sadržaj dviju govori o progonima članova KPJ, odnosno KPH², a u jednoj je riječ o situaciji općenito na otoku Krku³. Arheografskoga je sadržaja i peta radnja.⁴ Ti radovi govore o međuratnome razdoblju u zapadnoj Hrvatskoj. Jedna je radnja, čiji je sadržaj iz gospodarske problematike, na svoj način i prva sinteza o tome⁵. Objavili smo i zajedničku raspravu o odbijanju primorskih komunista ideje o stvaranju Komunističke partije Hrvatske, godinu dana ranije nego što je službeno ta zamisao iznesena na Četvrtoj zemaljskoj konferenciji KPJ, u prosincu 1934. godine.⁶

Nakon dužega istraživanja arhivskoga materijala – tada objavljene literature gotovo i nema o tim povijesnim temama, kolega Strčić u Rijeci, a ja u Zagrebu pripremili smo i dali prvu zajedničku sintezu o radničkome pokretu, a time i sintezu o tome pitanju te o komunističkome pokretu na riječkome području⁷. Na žalost, iako smo prikupili znatnu količinu materijala, kolega Strčić npr. i u Trstu i Ljubljani, ja u Zagrebu i Beogradu, drugi interesi i obveze okrenuli su nas drugim temama. No, baš nedavno smo razgovarali o tome – kako bi bilo da ipak dovršimo onu “sintezu”.

2. Dva spisa državnog tužioca u Sušaku 1934. god. o članovima i simpatizerima KPJ, u zborniku: “Radnički pokret Hrvatskog primorja, Gorskog kotara i Istre 1919.-1941.”, Rijeka, 1970., str. 637-691; *Tri sudska procesa članovima i pomagačima KPH u Sušaku 1940.*, “Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu”, sv. XV., Rijeka, 1970., str. 211-275, *Nekoliko spisa organa vlasti o komunistima na otoku Krku za šestojanuarske diktature*, “Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu”, sv. XVI., Rijeka, 1971., str. 93-126.
3. *Izveštaj krčkog kotarskog načelnika Iva Vitezića od 15. I. 1935.*, “Krčki zbornik”, sv. 1., Krk, 1970., str. 397-434.
4. *Žandarmerijski istražni spisi iz 1934. godine o članovima i simpatizerima KPJ u Hrvatskom primorju*, “Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu”, sv. XVIII., Rijeka, 1973., str. 161-202.
5. *Značajke ekonomske krize i položaja radnika u Hrvatskom primorju 1929.-1934. godine*, “Jadranski zbornik”, sv. IX., Pula- Rijeka, 1973.-1975., str. 111-137.
6. *Pitanje osnivanja KPH (krajem 1933. i početkom 1934. godine) i stajalište primorskih komunista*, “Dometi”, VII., 12., Rijeka, 1974., str. 5-14.
7. *Komunistički pokret u riječkom području od 1929. do 1941. godine. Prilog za nacrt povijesti*, “Dometi”, IX., 8.-10, Rijeka, 1979., str. 131-148.

Kasnije smo, istim načinom rada, on istražujući po arhivima u zapadnoj Hrvatskoj i Sloveniji, ja u Zagrebu i Beogradu, napisali i objavili studiju iz povijesti međunarodnoga radničkog pokreta Istre⁸. I kasnije smo se vraćali objavljivanju priloga iz ekonomske povijesti ovoga međuratnog razdoblja⁹, kao i o progonima članova KPJ, odnosno KPH te njihovih pomagača i simpatizera.¹⁰

I – kao vrh svega, knjiga. Naime, i do tada se znalo za – po broju uhićenika i izvedenih pred sud – jedan od najvećih sudskih procesa u Kraljevini SHS, odnosno Kraljevini Jugoslaviji, i to članovima, pomagačima i simpatizerima KPJ te onima u koje se posumnjalo da su sve to. Događaj se zbio 1934. god. u tadašnjemu Hrvatskom primorju, zapravo, Kvarnerskome primorju¹¹. S obzirom na velik broj uhapšenika koji su u Sušak dovedeni iz raznih krajeva Kvarnerskog primorja, ali i drugih područja Kr. Jugoslavije, te da se Sušak doslovce nalazio na samoj državnoj granici između dviju kraljevina, preko puta obližnje, tadašnje talijanske Rijeke, da je u Marseilleu bio ubijen kralj Aleksandar I. Karađorđević, odlučeno je da pretežno iz sigurnosnih razloga uhićenici, predviđeni za procesuiranje, budu prebačeni u zatvor u Gorski kotar, u frankopansku kulu u nadležnosti suda u Ogulinu (bilo je za to prebacivanja nadležnosti i privatnih, neobičnih razloga sušačkih tamničara i sudaca!). Tako smo nas dvoje uobličili uvodnu studiju, dali izvornu optužnicu i presudu, s brojnim bilješkama te sve zajedno objavili kao zasebno arheografsko izdanje, u knjizi.¹²

U novije vrijeme susreli smo se i na grobničkim i drugim temama; posebno sam zainteresirana za Grobnišćinu jer je moja majka rođena (Brnelić) u Donjem Jelenju, a njezina obiteljska kuća bila je kasnije u Lopači. Tako pripremamo rad – možda će čak biti i knjiga (o samo na prvi pogled iznenađujućoj) pobuni Grobničana 1848. god. protiv Zagrebačke županije i mađarskoga vlasnika gospoštije Grobnik u povodu sporoga razrješavanja od strane vlasti pa i samoga bana Jelačića već ukinutih kmetskih odnosa. O tome imamo objavljenih radova i kolega Strčić i ja.¹³ Objavili smo i članak o posljedicama političkoga terora u Hrvatskoj u vrijeme diktature kralja Aleksandra I. Karađorđevića.¹⁴

8. *Španjolski borci Labinštine*, u zborniku: Radnički pokret i NOB općine Labin, Rijeka, 1981., str. 109-136.

9. *Gospodarska kriza u Hrvatskom primorju početkom tridesetih godina*, "Dometi", VII., 1.-2., 1974., str. 94-101.

10. *Sudski procesi komunistima. Riječko područje 1940. godine*, "Dometi", 9.-10./1973., str. 32-39.

11. Bez otoka Cresa, Lošinja, Unija, Suska, Velih i Malih Srakana, koji su 1920. god. Rapalskim ugovorom između Kraljevine SHS i Kraljevine Italije pripali Rimu, ali bez tadašnje Rijeke, koja je, međutim, god. 1924. također pripala Italiji.

12. *Optužnica i presuda članovima i simpatizerima iz Hrvatskog primorja 1934.*, Biblioteka "Dokumenti", 7., Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1984., str. 1-193.

13. Npr. P. STRČIĆ, *Prilog proučavanju seljačke bune u Grobnišćini 1848. godine*, "Grobnički zbornik", sv. III., Rijeka 1994., str. 20-27.; B. JANJATOVIĆ, *Grobnička buna 1848. godine*, "Historijski zbornik", god. LI., 1998., str. 129-138.

14. *O ubojstvu dr. Milana Šufflaya*, "Historijski zbornik", XLVIII., Zagreb, 1993., str. 89-107.

3.

Kolega Strčić i ja surađivali smo i na drugim područjima kulturnoga i znanstvenoga života, primjerice u pripremanju više znanstvenih skupova. Isto tako savještovali smo se i u uredničkim poslovima – ja kao glavna urednica "Časopisa za suvremenu povijest" (1981.-1988.) Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, odnosno (današnjega) Instituta za suvremenu povijest, odnosno Hrvatskoga instituta za povijest, a on kao glavni urednik i član uredništava brojnih zbornika i časopisa. Kolega Strčić je i objavljivao radove u "mojemu" "Časopisu", ja u njegovoj periodici, ali to nimalo nije bilo objavljivanje kao što je, nerijetko, u nas slučaj: "ja tebi, ti meni", već doslovce u vrlo snažnoj znanstvenoj i stručnoj, no, redovito plodnoj "svađi". Pri tome uvijek smo pomagali jedno drugome kako bi sadržaj bio što bolji. Dakako, nije me stid reći, često sam se koristila njegovim više nego bogatim uredničkim iskustvom.

4.

Kolega P. Strčić desetljećima je i profesor niza fakulteta, visokih i viših škola te osnivač više studija. Osnivač je i više njihovih studija povijesti, pa tako i Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta u Rijeci, čiji je bio prvi i dugogodišnji pročelnik. Tako mi je i ponudio da sudjelujem u izvođenju nastave na tome odsjeku, pa i sada držim predavanja iz kolegija "Hrvatska u XX. stoljeću" na četvrtoj godini studija. To je moj prvi fakultetski posao uopće.

5.

Izvanredan je kolega i prijatelj Petar Strčić i u tome ga teško netko može preteći. Osobno, meni je učinio jednu od vrlo bitnih usluga. Naime, na Filozofskome fakultetu u Zagrebu šezdesetih godina upisala sam poslijediplomski studij. Kolega Strčić me je doslovce natjerao da seminarske radove s toga studija (među njima su bili i neki istraživački) objavim kao znanstvene i stručne radove. Zašto? Zato jer je kolega Strčić jedan od rijetkih hrvatskih znanstvenika-povjesničara koji pažljivo čita zakone i propise pa je znao da se objavljeni radovi vrednuju u znanstvenome napredovanju. Kako sam ja, pored ovih spomenutih, imala i niz drugih objavljenih radova, zajedno s još dvoje poslijediplomanata bila sam oslobođena pisanja magistarskoga rada i prešla sam izravno na izradu doktorske disertacije.

I još nešto: kasnije, nakon doktorata, uputio me je da i za viša znanstvena zvanja valja imati dovoljan broj radova, što sam već postigla i tako po svim propisima bila izabirana u zvanja od znanstvenoga suradnika do znanstvenoga savjetnika (ovo posljednje zvanje postigla sam 1988. i ponovno, trajno 1998. godine). Ponavljam: teže bi bilo to dostići bez "ovozemskih", praktičnih savjeta P. Strčića.

6.

Višedesetljetna sam kolegica i prijateljica – mogu reći: vrlo dobra – akademika P. Strčića, a i naše su obitelji u prijateljskim odnosima. Međutim, moram istaknuti nešto što se obično ne piše u slavljeničkim edicijama kao što je ova: dr. Strčić je kao kolega "vrlo težak prijatelj". Čak je i neugodan, jer do zadnjega trena inzistira gotovo na savršenstvu istraživačkoga postupka pa realiziranja u obliku znanstvenoga ili stručnoga rada. U tome je dosljedan i jedan od rijetkih takvih oštrih pripadnika znamenite "Šidakove škole". Stoga nije bez razloga upravo dr. sc. Bernard Stulli, znamenit po skrupuloznosti i pedantnosti znanstvenoga i stručnoga, napose arhivskog rada, izabrao za svojega nasljednika na mjestu direktora Arhiva Hrvatske upravo Petra Strčića.

7.

Pedesetogodišnje(!) prijateljstvo s akademikom Petrom Strčićem, a i suradnja u istraživanju i predstavljanju istraženoga arhivskog i drugoga gradiva, nadam se, ostat će i nadalje istoga intenziteta, pa očekujem da će rezultirati s još dosta novih naših zajedničkih radova, na naše obostrano zadovoljstvo i na korist hrvatske povijesne znanosti i historiografije.

SUMMARY

ON COOPERATION WITH ACADEMICIAN PETAR STRČIĆ

Bosiljka JANJATOVIĆ, Ph. D.
HR – 10000 ZAGREB
CROATIA

Key words: Strčić, cooperation, history, western Croatia

The author has cooperated with Petar Strčić since their student days in Zagreb. Later, as historians, they first met in the professional and scientific field, but their "friendship" ceases here. Namely, since the author is a follower of "Šidak School", Strčić is its unreserved member. The author and Petar Strčić published a book and a number of discussions and articles, all about history of western Croatia (Istria, Kvarner Littoral), with political and economic topics about the period between the two world wars (there are titles of these works in the notes).

They also cooperate at other fields, e.g. as editors, in education etc.

SOMMARIO

SULLA COLLABORAZIONE CON PETAR STRČIĆ

dr. sc. Bosiljka JANJATOVIĆ
HR – 10000 ZAGREB
CROAZIA

Parole chiavi: Strčić, collaborazione, storiografia, Croazia occidentale

L'autrice conosce Petar Strčić da giorni studenteschi a Zagabria. Dopo, da storiografi, si sono incontrati in primo luogo sul campo scientifico e professionale, ma qui – "amicizia" finisce. Vale a dire che, sebbene anche l'autrice sia seguace della "Scuola di Šidak", Strčić ne è un appartenente appunto scrupoloso. L'autrice e P. Strčić hanno collaborato su un libro e su tutta una serie di studi ed articoli riguardando la storia della Croazia occidentale (Istria, Litorale del Quarnero, Gorski kotar) con temi politici ed economici sul periodo fra due guerre mondiali (titoli nelle note). Contemporaneamente collaborano anche nelle redazioni, nell'istruzione ecc.

ZUSAMMENFASSUNG

ÜBER DIE ZUSAMMENARBEIT MIT DEM AKADEMIEMITGLIED PETAR STRČIĆ

Dr. Bosiljka JANJATOVIĆ
HR – 10000 ZAGREB
KROATIEN

Schlüsselwörter: Strčić, Zusammenarbeit, Geschichte, Westkroatien

Die Autorin arbeitet seit ihrer Studienzeit in Zagreb mit Petar Strčić zusammen. Auch als Historiker haben sie ihre Zusammenarbeit auf diesem Fachgebiet fortgesetzt, aber dann erlosch ihre "Freundschaft". Die Autorin ist eine Anhängerin der "Šidakschen Schule", und Strčić ist ihr bekennder Angehöriger. Die Autorin und Petar Strčić veröffentlichten in Zusammenarbeit ein Buch, mehrere Abhandlungen und Artikel über die Geschichte von Westkroatien (Istrien, Kvarner, Gorski kotar), mit politischen und wirtschaftlichen Themen über die Zwischenkriegszeit (in den Anmerkungen befinden sich die Titel dieser Werke). Sie arbeiten auch auf anderen Gebieten fruchtbar zusammen, beispielsweise als Redaktoren, Hochschullehrer usw.